

Włodzimierz Rudawski

PSZCZEWSKI PARK KRAJOBRAZOWY I PROBLEMY JEGO OCHRONY

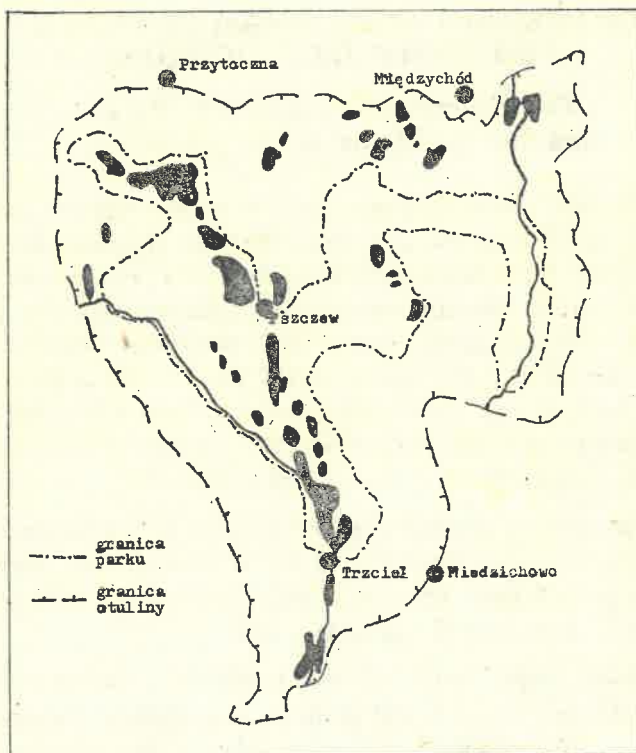
The Pszczewski Landscape Park and the problems of its protection

W 1986 roku utworzono pierwszy w województwie gorzowskim park krajobrazowy. Jak głosi uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej, Pszczewski Park Krajobrazowy „utworzono w celu zachowania dla nauki i wypoczynku ludności terenów o największych walorach przyrodniczych i krajobrazowych”. Park obejmuje obszar o powierzchni 18.777 ha (ryc. 1), z czego lasy stanowią 54%, grunty orne 33%, użytki zielone 4%, wody 8% i grunty zabudowane 1%. W obrębie Parku znajduje się 9 małych wsi zamieszkałych łącznie przez 1.092 osoby.

Dla zapewnienia skuteczniejszej ochrony, park otoczono strefą ochronną o powierzchni 38.810 ha, w której 49% stanowią grunty orne, 42% lasy, 6% użytki zielone, 2% wody i 1% grunty zabudowane. Zamieszkuje ją 13.291 osób.

Krajobraz parku mimo znacznego udziału terenów o charakterze kulturowym, zachował wiele cech krajobrazu naturalnego, na co wielki wpływ mają licznie występujące kępy zadrzewień i zakrzewień, enklawy i półenklawy leśne i polne o nieregularnych granicach, urozmaicone licznymi bagienkami, trzcinowiskami itp. Największą atrakcją parku jest występowanie na stosunkowo niewielkim obszarze kilku zdecydowanie różnych typów krajobrazu (głównie morenowego, sandrowego i dolinowego) z bardzo licznymi formami morfologicznymi takimi jak wały ozowe, sandry, wydmy śródlądowe, jeziora polodow-

cowe, doliny rzeczne z meandrami, przełomami, starorzeczami itp. Połączenie tak wielu elementów geomorfologicznych na małym obszarze czyni Park jednym z najatrakcyjniejszych miejsc pod względem krajobrazowym i przyrodniczym, nie tylko w województwie gorzowskim, lecz w całym regionie Niziny Wielkopolskiej.

Ryc. 1. Pszczewski Park Krajobrazowy.

Fig. 1. The Pszczewski Landscape Park.

Duży wpływ na atrakcyjność Parku mają dominujące powierzchniowo lasy, mimo ich uboższego składu gatunkowego (ponad 90% to sosna) i zdecydowanie gospodarczego charakteru drzewostanów. Urozmaicone licznymi zagłębieniami i wyniesie-

niami terenu, bagienkami, łąkami i poletkami stanowią interesującą mozaikę krajobrazową.

Na terenie Parku znajduje się tylko jeden rezerwat przyrody „Jezioro Gołyńskie”, o powierzchni 3,10 ha, chroniący fragmenty pła torfowcowego na brzegach jeziora z bardzo rzadkimi gatunkami roślin, jak pływacz mniejszy (*Utricularia minor*), przygielka brunatna (*Rhynchospora fusca*), wełnianeczka alpejska (*Trichophorum alpinum*), jeżogłówka mniejsza (*Sparganium minimum*), wążlik błotny (*Malaxis paludosa*) i występująca łąnowo kłoc wiechowata (*Cladium mariscus*). Z uwagi na występowanie tych rzadkich roślin również poza istniejącym rezerwatem (Plackowski 1972), planuje się powiększenie go i objęcie ochroną obu jezior Gołyńskich w całości, zabezpieczając ten unikalny obiekt przed przypadkowym zniszczeniem.

W strefie ochronnej Parku znajduje się również jeden rezerwat — „Kolno Międzychodzkie”, o pow. ok. 14 ha, w którym chroni się fragment naturalnego lasu liściastego między J. Koleńskim i J. Kludno. Rosną tu imponujących rozmiarów buki, dęby, graby i jesiony, z bogatą roślinnością runa charakterystyczną dla zespołów łągu olszowo-jesionowego i grądu niskiego.

Dla zachowania najcenniejszych fragmentów przyrody Parku projektuje się utworzenie dalszych 8 rezerwatów na jego terenie i 3 w strefie ochronnej. Będą to:

1. Fragment naturalnego lasu liściastego w dolinie rzeki Kamionki, grądu (*Galio silvatici* — *Carpinetum*) z dębem, bukiem, jaworem, grabem i kilkoma okazami cisa.
2. Stara dąbrowa na prawym brzegu Obry koło Rańska, stanowiąca oazę liściastego starodrzewiu wśród monokulturowych drzewostanów sosnowych tego rejonu.
3. Część naturalnego zespołu olesu (*Carici elongatae*-*Alnetum*) o charakterystycznej strukturze kępkowo-dolinkowej, z bujnym runem i pnączami chmielu oraz bogatym światem zwierząt, a zwłaszcza ptaków, w dolinie rzeki Kamionnej.
4. Wyspa w południowo-wschodniej zatoce J. Lubikowskiego zwana „Konwaliową” z uwagi na liczne występowanie w ru-

nie konwalii wraz z bardzo rzadką lilią złotogłów (*Lilium martagon*). Wyspę porasta stary, mieszany las, z okazałymi dębami i bukami. Trzcinowisko otaczające wyspę jest siedliskiem wielu rzadkich gatunków ptaków wodnych.

5. Wał ozowy wzdłuż północno-wschodniego brzegu J. Chłop — jako rezerwat przyrody nieożywionej, chroniący interesującą formę geomorfologiczną krajobrazu polodowcowego.
6. Klasycznie wykształcony olbrzymi oz z kilkoma kulminacjami i obniżeniami o długości 3,5 km i szerokości około 700 m o nazwie Świechocińskie Góry (max. 102 m n.p.m.).
7. Fragment wydm śródlądowych na wschód od J. Konin. Obszar ten jest szczególnie narażony na penetrację i zniszczenie.
8. J. Wielkie koło Trzciela — silnie zeutrofizowany zbiornik, będący miejscem gniazdowania wielu gatunków ptaków wodnych z grupy rzadkich i zagrożonych, między innymi bąka (*Botaurus stellaris*), wodnika (*Rallus aquaticus*), kro-piatki (*Porzana porzana*) i derkacza (*Crex crex*). Znajdują się tu również kolonie lęgowe czapli (*Ardea cinerea*) i kormorana (*Phalacrocorax carbo*). Jesienią jezioro jest miejscem koncentracji wielotysięcznych stad ptaków wodnych.

W strefie ochronnej Parku ochroną rezerwatową planuje się objąć:

1. Torfowisko „Rybojady” — kilkuhektarowe zagłębienie wśród suchych pól i borów sosnowych wypełnione torfem z bogatymi zbiorowiskami roślinności torfowiskowej, między innymi z licznie występującą rośliczką okrągłolistną (*Drosera rotundifolia*), żurawiną (*Oxycoccus quadripetalus*) i przy-giełką białą (*Rhynchospora alba*).
2. J. Gertruda — silnie zarośnięty, niewielki zbiornik wodny koło Wierzbna, stwarzający idealne warunki rozrodu wielu rzadkim gatunkom ptaków wodnych i błotnych. Gniazdują tu między innymi: gęś gęgawa (*Anser anser*), gągoł (*Bucephala clangula*), wodnik (*Rallus aquaticus*) i remiz (*Remiz pendulinus*).

3. Las liściasty na południe od Kolna — na stromym zboczu występuje około 150-letni drzewostan bukowy z lilią złotogłów (*Lilium martagon*) w runie.

Dużą atrakcją parku są pojedynczo występujące drzewa, które pokrojem i rozmiarami zasługują na miano pomników przyrody. Drzew takich znaleziono do tej pory ponad 20, a ciągle, w miarę poznawania terenu, odkrywane są nowe, niekiedy o wymiarach znacznie przekraczających kryteria uznane za minimalne dla pomników przyrody — np. dęby koło Lewic i Policka o obwodzie 6—7 m, czy lipy w Krzyżkówku i Mnichach o obwodzie 5—6 m.

W granicach Parku i otuliny znajduje się kilka wartościowych parków podworskich i przykościelnych, najczęściej karygodnie zaniedbanych lub zdewastowanych. Pilnym zadaniem jest objęcie ich ochroną i energiczne przystąpienie do konserwacji lub odbudowy, co oczywiście musi wiązać się ze znacznymi nakładami.

Od wielkości nakładów jakie przeznaczy się na zagospodarowanie i ochronę Parku zależała będzie jego przyszłość. Bez właściwie urządzonej infrastruktury dla masowego ruchu turystycznego, bez oczyszczalni ścieków i temu podobnych inwestycji następować będzie degradacja środowiska Parku. Samo uchwalenie zakazów i nakazów nic w tej sprawie nie zmieni.

W ciągu 4 lat od utworzenia Parku w zasadzie niewiele się zmieniło w sposobie gospodarowania na jego terenie, a także na terenie otuliny. Poza tablicami z nazwą Parku — ustawionymi na granicach — nie ma żadnej informacji dla przyjeżdżających turystów i wczasowiczów o obowiązującym tu regulaminie oraz o atrakcjach Parku i jego bogactwie przyrodniczym.

Niepokoją również tendencje do szybkiego zabudowywania brzegów jezior ośrodkami wczasowymi i domkami campingowymi zwłaszcza nad jeziorami Chłop, Rybojadło i Lubikowskie. Powstają też prywatne zwirownie i kopalnie torfu, planuje się otwarcie kopalni kredy jeziornej nad Obrą itp. Jeżeli procesów tych nie powstrzyma się jak najszybciej, może się okazać, że

Park ztraci swe unikalne walory i tym samym przestanie być atrakcyjny na tyle, aby przyciągać turystów.

Z tego względu należałoby jak najszybciej zakończyć prace nad planem zagospodarowania przestrzennego Parku i przystąpić do konsekwentnej realizacji jego założeń nie szcędząc starań i kosztów na zabezpieczenie i udostępnienie ludziom bogactwa jakie w tym miejscu zachowała dla nas Natura.

LITERATURA

PLACKOWSKI R. 1982. Nowe, rzadkie gatunki roślin w rezerwacie Jeziora Gołyńskie w województwie gorzowskim. *Chrońmy Przyr.* 37, 1-2: 62-64.

SMIERZCHALSKI F. 1988. Ochrona przyrody w województwie gorzowskim. Studia i materiały Gorzowskiego Ośrodka Badań i Ekspertyz Naukowych, 6, 2: 1-25.

Dokumentacja projektowa Pszczewskiego Parku Krajobrazowego. Uchwała WRN w Gorzowie nr 11/63/86 w sprawie utworzenia Pszczewskiego Parku Krajobrazowego.

SUMMARY

In 1986 the Pszczewski Landscape Park was established (Fig. 1.) as the first object of this kind in Gorzów voivodship. The park has an area of 18,777 ha (54% of forest, 8% of waters). For the more effective protection the park is surrounded by a protection belt (38,810 ha). On the park area there is only one nature reserve „Jezioro Gołyńskie”, but further 8 reserves are planned on the park area and 3 — in its protecting belt. Interminable works with the plan for running the park make it impossible to enter upon concrete activities for its protection, among other things the opposition to uncontrolled development of vacation centres near the lakes, unsuitable economical utilization and general degradation of the environment.

Adres autora:
ŚWIDWOWIEC 27
66-320 Trzciel